

بسم الله الرحمن الرحيم

☐ ترجمه و شرح
المكاسب

ترجمه و شرح المکاسب

جلد اول

مکاسب محرّمه ۱ /

محمّدالدین فاضل هرندي

بوستان
۱۳۹۰

فهرست مطالب

مقدمه	۷
الاخبار الواردة في المكاسب	۱۱

أنواع الاكتساب الحرام

النوع الأول: الاكتساب بالاعيان النجسة، عدا ما استثنى، وفيه مسائل ثمان	۴۵
المسألة الأولى: المعاوضة على بول غير مأكول اللحم	۴۷
المسألة الثانية: بيع العذرة النجسة	۶۲
المسألة الثالثة: المعاوضة على الدم النجس	۷۳
المسألة الرابعة: بيع المنى	۷۴
المسألة الخامسة: المعاوضة على الميتة	۷۸
المسألة السادسة: التكسب بالكلب الهراش والخنزير	۹۸
المسألة السابعة: التكسب بالخمر وكل مسكر مائع والفقاع	۹۸
المسألة الثامنة: المعاوضة على الاعيان المتنجسة غير القابلة للطهارة	۹۹
المستثنيات من حرمة بيع الاعيان النجسة	۱۰۴
المسألة الأولى: بيع العبد الكافر	۱۰۴
المسألة الثانية: المعاوضة على الكلب غير الهراش	۱۱۳

- المسألة الثالثة : المعاوضة على العصير العنبي إذا غلى ۱۳۳
- المسألة الرابعة : المعاوضة على الدهن المتنجس ۱۴۳
- النوع الثاني : مما يحرم التكتسب به ما يحرم لتحريم ما يقصد به، وهو على اقسام ۲۴۵
- القسم الأول : مالا يقصد من وجوده على نحوه الخاص إلا الحرام ۲۴۷
- القسم الثاني : ما يقصد منه التعاملان المنفعة المحرمة ۲۶۶
- القسم الثالث : ما يحرم لتحريم ما يقصد منه شأناً ۳۲۳
- النوع الثالث مما يحرم الاكتساب به مالا منفعة فيه محللة معتدّاً بها عند العقلاء ۳۵۳

مقدمه

در بین مکاتب حقوقی متداول دنیا، مکتب جامع، گسترده و عمیق و در عین حال پویای اسلام، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است که این ویژگی‌ها از مقایسه بین این مکتب و سایر مکاتب مترقی دنیا به دست می‌آید. کم‌تر مکتبی پیدا می‌شود که نه تنها برای انسان‌ها در زندگی فردی و اجتماعی و در ادوار مختلف حیات، حقوقی در نظر گرفته باشد، بلکه برای حیوانات، نباتات و اشجار و حتی اجسام نیز، حقوقی قائل شده باشد و انسان را در مقابل این حقوق مسؤول بداند. که باز می‌توان ایجاد این حس مسؤولیت و وظیفه سنگین در مقابل رعایت این حقوق را یکی دیگر از ویژگی‌های این مکتب حیات بخش دانست؛ یعنی حتی آن‌جا که انسان تنها باشد و رعایت کردن یا نکردن این حقوق از نظر همه مخفی باشد، اسلام تعهیّداتی به کار برده که انسان به طور طبیعی، خویشتن را مسؤول و متعهد بداند و حقوق مذکور را رعایت کند: «وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهْ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا اَنْ رَّایْ بُرْهَانَ رَبِّهٖ».^۱

در جامعیت این مکتب، همین بس که رسول خدا ﷺ فرمود:

«مَا مِنْ شَیْءٍ یَقْرَبُکُمْ اِلَى الْجَنَّةِ وَ یُبْعِدُکُمْ عَنِ النَّارِ اِلَّا وَقَدْ اَمَرْتُکُمْ بِهٖ».^۲

۱. یوسف (۱۲) آیه ۲۴.

۲. وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۲۷، باب ۱۲، ح ۲.

در بین مکاتب فقهی و حقوقی اسلام، جامع ترین آنها مکتب فقهی شیعه است که در رأس آن، شخص رسول الله ﷺ و امیرمؤمنان علیه السلام - که داناترین انسان ها نسبت به تمام مکاتب دنیا بوده اند - قرار گرفته و بعد سایر ائمه علیهم السلام، که در عظمت آنها همین بس که بزرگان و پایه گذاران سایر مکاتب حقوقی اسلام، از شاگردان مکتب ائمه اهل بیت علیهم السلام بوده و خود به این شاگردی مباحثات می کردند و بعد از ائمه، اصحاب بزرگوار آنان و فقها، و بزرگان شیعه که در شناخت مسائل اسلامی و تخلّق به اخلاق الله در حدی بوده اند که بعد از انبیای اولوالعزم و ائمه معصومین علیهم السلام انسان هایی هم سنگ آنان پیدا نخواهیم کرد. شاهد این مدّعا این که، آنان با نداشتن امکانات و وسایل و دور بودن از قدرت سیاسی و حکومتی و به سر بردن در حال تقیّه، در ابواب مختلف فقه، فروعی را استخراج کرده و بر اصول تفریع نموده اند، فروعی که تا شخص به روح اسلام احاطه علمی کامل پیدا نکند، توان تفریع این احکام را ندارد و انجام این امور در دوره هزار سال پیش شبیه به محال تلقی می شد.

فقه شیعه را به ابواب مختلفی تقسیم و تبویب کرده اند که یکی از ابواب مهم و اساسی آن، باب معاملات بالمعنی الاعم است که شامل واجبات کفایی و ایقاعات نیز می شود و فقهای شیعه در طول تاریخ، در این بخش تحقیقات و تألیفات گران بهایی داشته اند که واقعاً حق مطلب را ادا کرده اند؛ در بین این آثار تحقیقی کتاب مکاسب خاتم الفقهاء والمجتهدین مرحوم حاج شیخ مرتضی انصاری قدس سرّه از موقعیت خاصی برخوردار است که احاطه این اسوه تقوا را نشان می دهد؛ او با این که گاه در یک صفحه ده ها فرع را عنوان نموده، در عین حال، راه ورود و خروج از فرع و ایرادهایی را که ممکن است بر فرع گرفته شود و جواب آن را - که حقیقتاً طریقه استنباط را به پژوهشگران می آموزد - نشان می دهد. او یک فرع را چندین بار مورد رد و ایراد قرار داده و بعد جواب مناسب را مطرح می نماید و گاه هم در آخر نظر شریفش را بیان نمی کند و انتخاب نظر نهایی را به بحث کننده واگذار می نماید.

بر این کتاب شریف، بزرگانی از شاگردان شیخ اعظم، مثل آخوند خراسانی، حاج میرزا حبیب الله رشتی، میرزای شیرازی و بزرگان دیگری مثل صاحب عروه، ایروانی، کاشف الغطا و بزرگانی در عصر ما حاشیه زده اند، با توجه به این که مراجعه به تمام حواشی، کار نسبتاً

دشواری برای طلاب است و نیز بعضی از عبارات و مباحث نیاز به ترجمه شرح گونه ای داشت، لذا مطالب تدریس شده توسط این حقیر که از نوار پیاده شده بود، با حک و اصلاحی که در آنها انجام گرفته، به صورت جزوه ای درآمد و بعد به صورت کتابی در اختیار طلاب محترم قرار گرفت؛ امید است در مواردی که فهم قاصر شارح، عاجز از درک مطالب بوده، بزرگان و ناقدان محترم با تذکرات مشفقانه خود، ما را راهنمایی فرمایند و چنان چه این عمل مورد عنایت و قبول حضرت حق قرار گرفته باشد و خداوند برای آن ثوابی مقرر فرموده باشد، این خواب را به روح پاک و مطهر بنیان گذار نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران، امام امت قدس سره و پدرم مرحوم آیه الله حاج شیخ یحیی فاضل هرنندی قدس سره - که انسانی وارسته و عالمی بی ادعا و در عین حال فردی شجاع و متعصب در دین بود - اهدا می نمایم.

در این جا از همه عزیزانی که در بسامان شدن این کتاب همت کرده اند، به خصوص فاضل محترم حضرت آقای توسلی که در پیاده کردن نوارهای درس و تنظیم آنها زحمت کشیده و نیز حضرت آقای رمضانی که ویرایش کتاب را بر عهده داشته است، تشکر می کنم.

وما توفیقی الا بالله، علیه توکلت و علیه التکلان

محمی الدین فاضل هرنندی